

T.C. DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

0907-BY-92-017-096

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ
VII

İZMİR

1992

HİCRÎ VI. ASIRDA SAHABİ OLDUĞUNU İDDİA EDEN EBU'R-RİDÂ RETEN EL-HİNDÎ VE UYDURDUĞU HADİSLER

Doç. Dr. Nevzat ÂŞIK

Hız. peygamber'den asırlarca sonra yaşadığı halde, onun sahabisi olduğunu ve kendisinden doğrudan bazı hadisler duyduğunu iddia eden ve bunları etrafında toplanan insanlara rivayet eden Yalancı Sahabilenlerin en meşhuru ve en uzun ömürlü olanı Ebu'r-Rida Reten İbn Nasr İbn Kirbal el-Hindi'dir.

Adı, kaynaklarda çeşitli şekillerde kaydedilen bu sahte sahabe, Hindistan'ın Bitrende¹ şehrinde doğmuş ve hicri 632, miladi 1234 tarihinde 700 yaşında olduğu halde yine bu şehirde vefat etmiştir. Üçyüzkırk civarında hadis uydurmuş olan Ebu'r-Rida Reten el-Hindi, yaşadığı devirde İslam dünyasında geniş halk kitlelerinin dikkatlerini üzerine çekebilmiş ve onların pekçoğunu Resulullah ile görüşüp sohbet ettiğine inandırabilmiştir. Bu sebeptendir ki o, gerek kendi memleketinden gerekse diğer İslam Ülkelerinden kendini görmeye gelen binlerce meraklı müslüman için ziyaret edilir bir sahabe olmuştur. Ölümünden günümüze kadar da kabrinin bulunduğu mahal, aynı şekilde Hindliler tarafından kutsal kabul edilmiş ve ziyaretgâh olma özelliğini korumaya devam etmiştir.

Daha çok Reten el-Hindi diye meşhur olan bu şahsın adı, kaynaklarda şöyle kaydedilmektedir :

Baba Reten², Reten İbn Abdillâh el-Hindi, Reten İbn Sahuk İbn Cekenderiyu, Reten İbn Nasr İbn Kirbal, Reten İbn Meyden İbn Mendi.....³. Nisbesi ise el-Bitrendî, el-Merendî'dir⁴.

1 Bitrende'nin Hindistan'da bu günkü adı Bihatında olup Pencab Eyâleti sınırları içinde yer almaktadır.

2 Salahaddin Halil İbn Aybek es-Safedi, *Kitabu'l-vafî bi'l-vefeyat*, nşr. Sven Dederling, Wiesbaden 1982/1402, XIV, 102.

3 Şihabeddin Ahmed İbn Ali İbn Hacer el-Askalani, *el-İsabe fî temyizi's -sahabe*, thk. A. Muhammed el-Becavi, Kahire, 1383/1970, II, 523.

4 *el-İsabe*, II, 523 ; Muhammed Murteza ez-Zebidi, *Tacu'l-Arus*, beyrut, tsz. IX, 212.

Muhammed ez-Zebidi (öl. 1205/1791), Reten'in doğduğu yer olarak kabul edilen *Bitrende*'yi Hindistan'da bir şehir olarak göstermektedir ki, onun *Bitrendi* nisbesi buradan kaynaklanmaktadır ⁵.

Muhammed İbn Yusuf ibn Ya'kub Bahau'd-din el-Cenedi'nin (öl 732/1332) ⁶ *Tarîhu'l-Yemen* isimli eserinde Reten'nin doğrudan rivayetlerinden bir olarak kaydedilen Davud İbn Es'ad ibn Hamid el-Kaffal ise onun adını *el-Muammer Reten İbn Meyden İbn Mendi es-Sarrağ es-Sindî* olarak zikretmektedir ⁷.

Genel olarak Reten adının başında el-Muammer kelimesinin zikredilmesi onun çok uzun bir ömre sahip olmasından ileri gelmektedir.

Reten'in hayatı ile ilgili çok fazla bir bilgiye sahip değiliz. Ancak kendisini ziyaret edenlerin müşahedelerine göre o, "Kavkal isimli bir ağacın altında yaşamaktadır. Dişleri yılan dişleri gibi sivri ve keskin, sakalının kılları diken gibi ve bu kılların çoğu beyaz, yanaklarının üzerine düşmüş olan kaşları kanca çengelleriyle yukarıya kaldırılmış" bir kimsedir ⁸.

Horasan'lı olan bir ziyaretçisinin yukarıya aldığımız ifadelerine bakılırsa Reten zamanının çoğunu herkesin kendisini rahatça ziyaret edebilmesi için çifliğinin bahçesinde bulunan büyük bir ağacın altında geçirmektedir. Portresinden ise onun oldukça yaşlı biri olduğu anlaşılmaktadır.

Yine Horasan'lı olan Reten'i ziyaret ettiği sıralarda 17-18 yaşlarında bulunan el-Huseyn İbn Muhammed ise onu kalabalık bir insan topluluğu arasında bulur. Reten burada, büyük bir ağacın dallarından birine asılmış bir zembil içindedir ve arı vızıltısına benzeyen sesi ile Farsça olarak konuşmaktadır. Zembil içine doldurulmuş pamuklar arasında yatan Reten, kuş yavrusuna benzemekte, çok zor konuşmakta ve hareket edemeyecek kadar halsiz ve yaşlı görünmektedir ⁹.

el-Huseyn ibn Muhammed'in verdiği bu bilgilerden de anlaşılıyor ki Hz. Peygamber'i gördüğünü, onun sohbetinde bulunduğunu iddia eden ve ondan pek çok hadisi doğrudan doğruya duyduğunu söyleyen sahte sahabe Reten taraftar ve bağlıları, onun son demlerinde de bu yaşlı vücudunu ziyarete açmışlardır.

⁵ ez-Zebidi, A.g.e., IX, 212.

⁶ Hayreddin ez-Zirikli, *el-A'lâm Kamusu teracim ...*, 3. tab 13z. VIII, 25-26.

⁷ el-İsabe, II, 533-534.

⁸ A.g.e., II, 535.

⁹ es-Safedi, A.g.e., XIV, 99-100.

HİCRÎ VI. ASIRDA SAHABİ OLDUĞUNU İDDİA EDEN EBU'R-RİDÂ RETEN EL-HİNDÎ VE UYDURDUĞU HADİSLER

Doç. Dr. Nevzat ÂŞIK

Hz. peygamber'den asırlarca sonra yaşadığı halde, onun sahabisi olduğunu ve kendisinden doğrudan bazı hadisler duyduğunu iddia eden ve bunları etrafında toplanan insanlara rivayet eden Yalancı Sahabilerin en meşhuru ve en uzun ömürlü olanı Ebu'r-Rida Reten İbn Nasr İbn Kirbal el-Hindi'dir.

Adı, kaynaklarda çeşitli şekillerde kaydedilen bu sahte sahabe, Hindistan'ın Bitrende¹ şehrinde doğmuş ve hicri 632, miladi 1234 tarihinde 700 yaşında olduğu halde yine bu şehirde vefat etmiştir. Üçyüzkırk civarında hadis uydurmuş olan Ebu'r-Rida Reten el-Hindi, yaşadığı devirde İslam dünyasında geniş halk kitlelerinin dikkatlerini üzerine çekebilmiş ve onların pekçoğunu Resulullah ile görüşüp sohbet ettiğine inandırabilmiştir. Bu sebeptendir ki o, gerek kendi memleketinden gerekse diğer İslam Ülkelerinden kendini görmeye gelen binlerce meraklı müslüman için ziyaret edilir bir sahabe olmuştur. Ölümünden günümüze kadar da kabrinin bulunduğu mahal, aynı şekilde Hindliler tarafından kutsal kabul edilmiş ve ziyaretgâh olma özelliğini korumaya devam etmiştir.

Daha çok Reten el-Hindi diye meşhur olan bu şahsın adı, kaynaklarda şöyle kaydedilmektedir :

Baba Reten², Reten İbn Abdillâh el-Hindi, Reten İbn Sahuk İbn Cekenderiyu, Reten İbn Nasr İbn Kirbal, Reten İbn Meyden İbn Mendi.....³. Nisbesi ise el-Bitrendî, el-Merendî'dir⁴.

1 Bitrende'nin Hindistan'da bu günkü adı Bihatinda olup Pencab Eyâleti sınırları içinde yer almaktadır.

2 Salahaddin Halil İbn Aybek es-Safedi, *Kitabu'l-vafi bi'l-vefeyat*, nşr. Sven Dederling, Wiesbaden 1982/1402, XIV, 102.

3 Şihabeddin Ahmed İbn Ali İbn Hacer el-Askalani, *el-İsabe fi'temyizi's-sahabe*, thk. A. Muhammed el-Becavi, Kahire, 1383/1970, II, 523.

4 *el-İsabe*, II, 523 ; Muhammed Murteza ez-Zebidi, *Tacu'l-Arus*, beyrut, tsz. IX, 212.

Muhammed ez-Zebidi (öl. 1205/1791), Reten'in doğduğu yer olarak kabul edilen *Bitrende*'yi Hindistan'da bir şehir olarak göstermektedir ki, onun *Bitrendî* nisbesi buradan kaynaklanmaktadır ⁵.

Muhammed İbn Yusuf ibn Ya'kub Bahau'd-din el-Cenedî'nin (öl 732/1332) ⁶ *Tarîhu'l-Yemen* isimli eserinde Reten'nin doğrudan rivayelerinden bir olarak kaydedilen Davud İbn Es'ad ibn Hamid el-Kaffal ise onun adını *el-Muammer Reten İbn Meyden İbn Mendi es-Sarrafa es-Sindî* olarak zikretmektedir ⁷.

Genel olarak Reten adının başında el-Muammer kelimesinin zikredilmesi onun çok uzun bir ömre sahip olmasından ileri gelmektedir.

Reten'in hayatı ile ilgili çok fazla bir bilgiye sahip değiliz. Ancak kendisini ziyaret edenlerin müşahedelerine göre o, "Kavkal isimli bir ağacın altında yaşamaktadır. Dişleri yılan dişleri gibi sivri ve keskin, sakalının kılları diken gibi ve bu kılların çoğu beyaz, yanaklarının üzerine düşmüş olan kaşları kanca çengelleriyle yukarıya kaldırılmış" bir kimsedir ⁸.

Horasan'lı olan bir ziyaretçisinin yukarıya aldığımız ifadelerine bakılırsa Reten zamanının çoğunu herkesin kendisini rahatça ziyaret edebilmesi için çifliğinin bahçesinde bulunan büyük bir ağacın altında geçirmektedir. Portresinden ise onun oldukça yaşlı biri olduğu anlaşılmaktadır.

Yine Horasan'lı olan Reten'i ziyaret ettiği sıralarda 17-18 yaşlarında bulunan el-Huseyn İbn Muhammed ise onu kalabalık bir insan topluluğu arasında bulur. Reten burada, büyük bir ağacın dallarından birine asılmış bir zembil içindedir ve arı vızıltısına benzeyen sesi ile Farsça olarak konuşmaktadır. Zembil içine doldurulmuş pamuklar arasında yatan Reten, kuş yavrusuna benzemekte, çok zor konuşmakta ve hareket edemeyecek kadar halsiz ve yaşlı görünmektedir ⁹.

el-Huseyn ibn Muhammed'in verdiği bu bilgilerden de anlaşılıyor ki Hz. Peygamber'i gördüğünü, onun sohbetinde bulunduğunu iddia eden ve ondan pek çok hadisi doğrudan doğruya duyduğunu söyleyen sahte sahabe Reten taraftar ve bağlıları, onun son demlerinde de bu yaşlı vücudunu ziyarete açmışlardır.

⁵ ez-Zebidi, A.g.e., IX, 212.

⁶ Hayreddin ez-Zirikli, *el-A'lam Kamusu teracim ...*, 3. tab tsz. VIII, 25-26.

⁷ el-İsabe, II, 533-534.

⁸ A.g.e., II, 535.

⁹ es-Safedi, A.g.e., XIV, 99-100.

Reten el-Hindî'nin dini hayatında üç zaman dilimi göze çarpmaktadır : O önce putperesttir. Sonra rüyadaki bir işaret üzerine Hristiyan, daha sonra ise Müslüman olmuştur.

Davud İbn Es'ad İbn Hamid *El-Kaffal* onun bu yönü ile ilgili olarak kendilerine söylediklerini Mısır Asyut'da şöyle nakletmiştir.

"Ben önce putperest idim. Sonra bir ara rüyamda birini gördüm. Bana, "Kendine başka bir din ara" diyordu. "Onu nerede bulabilirim ?" diye sordum. "Şamda" dedi."Şam'a geldim. Şam halkını hristiyan dini üzere buldum ve hristiyan oldum. Bir müddet hristiyan olarak yaşadım. Sonra Medine'de bir Peygamber'in bulunduğunu duydum. Derhal yanına gittim ve huzurunda müslüman oldum. Benim uzun bir ömür sürmem için dua etti. O şerefli eli ile başımı okşadı. Sonra onunla Yahudi Gazvesine katıldım. Daha sonra annem için ülkeme geriye dönme hususunda kendisinden izin aldım"¹⁰.

Ebu'r-Rida Reten el-Hindi hiç evlendi mi? Çocukları var mı idi?

Onun evlenip evlenmediğine dair bize ulaşan bilgiler arasında çelişkiler bulunmaktadır. Bizzat kendisine evlenip evlenmediğini soran bir muhibbine o, hiç evlenmediğini, ancak hayatında bir defa, o da cahiliye devrinde bir kadınla ihtilam olduğu şeklinde cevap vermiştir¹¹.

Ancak halil İbn Aybek *es-Safedi'nin* (öl. 765 /1363) bu konuda naklettiği bilgiler, onun evlendiğini, çocuk ve torunlara sahip bulunduğunu haber vermektedir¹².

Nitekim kendisi de, etrafındaki ziyaretçilere içinde yaşadığı çiftlikte bulunanların hepsinin çocuklarının çocuklarının çocukları olduğu ve bunun Resulullah'ın hakkında ettiği duanın bereketi ile Allah'ın lutfettiğini ifade etmiştir¹³.

İleride görüleceği üzere Reten'in sahabi olduğunu isbat sadedinde ileriye sürdüğü iddia ve sözlerin ravileri arasında *iki oğlu Mahmud ve Abdullah'ın* da bulunduğu göz önüne alınırsa onun evlenmiş olduğu kesinleşmektedir¹⁴.

Ne kadar uzun seneler yaşarsa yaşasın Hind'li Reten de sonunda her insan gibi ölmüştür. Ülkesinde onun Hz. Peygamber'in duası bereketi ile 700 sene yaşadığına

10 el-İsabe, II, 533-534.

11 A.g.e., II, 536 .

12 es-Safedi, A.g.e., XIV, 102. "... ve ennehu techhele ve ruzika evlâden. " krş. el-İsabe, II, 530.

13 es-Safedi, A.g.e., XIV, 101-102. "ve cem'u men fi hazihî'd-day'ati'l-azîmeti evlâdu, evlâdî evlâdî..."

14 el-İsabe, II, 524, 530.

dair inanç halk arasında tevatür haline gelmiştir ¹⁵. Ancak ölüm tarihi ile ilgili kayıtlar birbirinden farklıdır. Bu tarih kaynaklarda hicri *altıyüzsekiz* ¹⁶, *altıyüzoniki* ¹⁷, *altıyüzellibeş* ¹⁸, olarak kaydedilir. Oğlu Mahmut İbn Baba Reten ise onun *yediyüzdokuz* yılına kadar yaşadığını söyleser de ¹⁹, bu konuda yaygın olan görüş onun *altıyüzotuz iki* senesinde öldüğü şeklindeki rivayetlerdir ²⁰.

Reten öldükten sonra, bugün Hindistan'da Bihatında denilen şehre üç mil mesafede bulunan ve Hacci Reten denilen mevkiide adına bir türbe yapılmıştır. Burası her tarafı duvar ile çevrili bir cami ve revak ile büyük bir binadan ibarettir. Bu türbe eskiden olduğu gibi bugün de hem Müslümanlar hem de Hindular tarafından kutsal bir yer sayılarak ziyaret edilmektedir. *Hindular bilhassa 7-10 zilhicce tarihleri arasına* tesadüf eden Hacci'urs-senelik panayır- zamanında buraya sık sık uğrarlar ve çok sayıda sadhular gelir ²¹.

Hindu'ların Reten ve türbesine çok saygı duymalarının kendilerine göre haklı sebepleri vardır. Zira bugün Bihatında'da yaygın bir Hindu rivayeti, bunun *büyük gezgin ve kerametler gösteren* bir Hindu sadhu (azizi) bulunduğunu, Nath kolundan geldiğini ve adının Ratan Nath bulunduğunu nakletmektedirler. O seferleri esnasında ziyaret ettiği Mekke'de, mucizeleri kudretler göstererek Müslümanların itimadını kazandı. Daha sonra yaşayıp-öldüğü Bihatında'ya geldi ve orada defnedilerek, samadh'ı (türbesi) inşaa edildi ²².

Müslümanlar ise Mekke'yi ziyaret ettiği için ona hacci ünvanını vermişlerdir ²³.

Hacci Reten el-Hindi'nin hayatı hakkında verdiğimiz bu bilgilerden sonra şimdi onun Rasullulah'ın bir sahabisi olduğuna dair ileri sürdüğü iddialarına gelmiş bulunuyoruz.

15 A.g.e., II, 534.

16 A.g.e., a.y.

17 A.g.e., II, 536.

18 A.g.e., II, 525.

19 es-Safedi, A.g.e., XIV, 102.

20 Şemseddin Ebu Abdullah Muhammed ibn Ahmed ez-Zehebî, *Mizanu'l-i'tidal fi nakdi'r-rical*, thk. A. Muhammed el-Becavi, Mısır, 1382/1963, II, 45 ; Muhammed İbn Şakir el-Kutubi, *Fevatu'l-vefeyat*, thk. Dr. İhsan Abbas, Beyrut, 1963, II, 23 ; es-Safedi, A.g.e. XIV, 102 ; el-İsabe, II, 525, 530.

21 Muhammed Şafi, İA., Reten maddesi, İstanbul, 1970, XI, 636.

22 Muh. Şafi, (Journal of the Panjab Historical Society, II, 100 den naklen) A.g.e. IX, 638.

23 a.y.

Bu konuda elimizde Reten'in durumunu bütün detayarı ile anlatan iki rivayet var. Bunlardan biri Horasanlı el-Huseyn İbn Muhammed, diğeri ise eş-Şerif Muvaffakuddin Ali İbn Muhammed isimli şahıslara ait. Olayı genişliğine ve bütün çıplaklığı ile görebilmek için burada her iki rivayet de ilgili kaynaklardan aynen alınacaktır.

1) Aynı asırda yaşamış ve ölüm tarihleri de hemen hemen aynı seneye rastlayan Muhammed İbn Şakir el-Kütübi (öl. 764/1336) ve *Selahaddin Halil İbn Aybek es-Safedi* (öl. 765/1363). *Alaaddin Ali İbn Muzaffer ibn İbrahim el-Kenedi* (öl. 716-1316)²⁴ şöyle naklederler :

Celaledin Ebu Abdillah Muhammed ibn Süleyman İbn İbrahim 711'de zilhicce ayının 15 ine rastlayan pazar günü Dimeşk'de. Şerif Kadı'l-kudat Nureddin Ebu'l Hassen Ali İbn Ebi Abdillah Muhammed İbn el Huseyn 701 senesinin cumadelula ayının son on gününde Kahire'de cediti el-Huseyn İbn Muhammed'den rivayette:

17-18 yaşlarında bir genç olan Horasanlı el-Huseyn İbn Muhammed, babası Muhammed ve amcası Ömer, ticaret için Horasan'dan Hindistan'a giderler. Bu ülke topraklarına girdiklerinde Hind çiftliklerinden birine varırlar. Kafile çiftliğe doğru yönelir ve orada konaklar. Derken kafilede bulunan insanlar arasında bir gürültü duyulur. Mahiyetini sorarlar ve şu cevabı alırlar :

"Burası adı Hindçe Reten olan bir şeyhin çiftliğidir. Halk ona, alışlagelen adetin aksine çok uzun bir ömür sürdüğü için Arapça olarak *Muammer* adını vermiştir"

Kafiledekiler çiftliğin dışından bahçede, altında ve gölgesinde büyük bir insan topluluğunun bulunduğu bir ağaç görür ve bu ağaca doğru koşarlar. Oradakilere selâm verirler. Derken ağacın dallarından birine asılı büyük bir zembil görürler, bunun ne olduğunu sorarlar ve kendilerine : "Bu zembilin içindeki zat, Peygamber (S.A.V.)'i iki kez gören ve uzun ömürlü olması konusunda onun tam altı defa duasına mahzar olan Şeyh Reten'dir." denilir.

Orada bulunan tacirler şeyhin indirilmesini, Peygamber (S.A.V.)'i nasıl gördüğünü ve ondan rivayet edeceği hadisleri kendi ağzından duymak isterler. Bunun üzerine içlerinden biri çevik davranır ve zembili aşağı indirir. Bir de bakarlar ki zembilin içi pamuk dolu ve ortasında kuş yavrusuna benzeyen yaşlı bir ihtiyar ! Onu indiren zat yüzünü açar, ağzını kulağına koyar ve şöyle der :

"Ey dedeciğim ! Bu topluluk Horasan'dan gelmiştir. Aralarında evlad-ı Resul'-

²⁴ ez-Zirikli , V, 174-175.

den per şerefli kimseler var. Senin kendilerine söylemeni istiyorlar : Resulullah'ı nasıl gördün ? Ve sana ne dedi ?"

Bu soru üzerine ihtiyar derin bir nefes alır ve farsça olarak arı vızıltısına benzeyen bir sesle konuşmaya başlar. Bütün bunları gören ve nakleden Horasan'lı el-Huseyn ibn Muhammed şu sözü ekler : "Biz onun bütün sözlerini duyuyor ve anlıyorduk". Reten şöyle söyler :

"Gençliğimde babamla ticaret için bu ülkeden Hicaz'a yolculuk ettim. Mekke'ye yaklaştığımızda yağmur sebebiyle vadiler sellerle dolu idi. Bu sırada, bu vadilerde deve otlatan buğday renkli, güzel yapılı bir çocuk gördüm. Sürüsü ile arasına sel suları girmişti. O, çok kuvvetli aktığından sel sularından korkuyordu onun bu durumunu bildiğim için yanına geldim, onu sırtıma aldım, seli yararak develerin yanına geçirdim. Bana baktı ve Arapça olarak şöyle dedi : "*Barakellahu fi umrike. Barakellahu fi umrike. Barakellahu fi umrike*". Bu çocuğu bırakarak yoluma devam ettim. Nihayet Mekke'ye girdik, ticari işlerimizi gördük ve tekrar ülkemize döndük. Daha sonraki yıllarda birgün çiftliğimizin bahçesinde otururken gökyüzündeki dolunayın ikiye ayrıldığını, bir parçasının doğuya, bir parçasının ise batıya battığını gördük. Bu bir müddet böyle devam etti. Gece tamamen kararmıştı. Daha sonra birinci yarısı doğudan diğer yarısı da batıdan doğan dolunay parçaları semanın ortasında birleşerek önceki halini aldı. Bu durum karşısında hayretler içersinde kaldık, fakat sebini de bir türlü anlayamadık. Gelip geçen kabilelere bu olayın mahiyetini bilip bildiklerini sorduk ve şöyle bir haber aldık : Mekke'de Haşimoğulları'ndan bir adam zühur etmiş. Kendisinin Allah tarafından bütün insanlara gönderilmiş bir resul olduğunu iddia ediyormuş. Mekke halkı ondan diğer peygamberlerinki gibi bir mucize göstermesini istemişler ve kendisine aya emretmesini, onun semada ikiye bölünerek, yarısının batıya, yarısının da doğuya batmasını ve sonra gökyüzünde tekrar eski haline dönmesini teklif etmişler. O da Allah Teala'nın kudretiyle bunu yapmış. Yolculardan bu haberi duyunca büyük bir iştiaqla onu görmek istedim. Derhal ticaret ile ilgili her türlü hazırlığımı yaptım, yola çıktım ve nihayet Mekke'ye vardım. Özellikleri yukarıda sayılmış olan adamı sordum, bulunduğu yeri bana gösterdiler, evine geldim. İzin aldım ve huzurlarına girdim. Evin başköşesinde oturuyor ve yüzünden etrafa ışıklar saçılıyordu. İyice güzelleşmiş ve ilk gördüğümdeki vasıfları değişmişti. Kendisini tanıyamadım. Selam verdim, selamımı iade etti ve yüzüme karşı gülümsedi ve : "Bana yaklaş" dedi. Önünde içinde taze hurmalar bulunan bir tabak, etrafında da yıldızlar gibi ashabı vardı, ona saygı gösteriyorlardı.

Bana : "Bu hurmalardan ye" buyurdu. Oturdum ve onunla beraber hurmalardan yedim. Mübarek eli ile, benim elimle alıp yediğimden başka *altı hurma* daha aldı ve bana verdi. Sonra yüzüme bakarak tebessüm etti ve şöyle dedi : "Beni tanımadın mı?" "Sanki seçemedim" dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu : "Falanca sene beni sırtına almış, benimle deve sürüsünün arasına girmiş olan seli geçirmiştin öyle değil mi?". Bu sırada onu tanıdım : "Evet güzel üzlü" dedim. "Elini bana uzat" dedi. Sağ elimi uzattım, benimle musahafa etti ve bana "Eşhedü enlâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden Resulullah de " buyurdu. Ben de bana öğrettiği bu kelime-i şehadeti söyledim. Bu duruma sevindi ve huzurundan çıkacağım sırada ban üç defa şöyle dedi : "*Barakellahu fi umrike. Barakellahu fi'umrike. Barakellahu fi'umrike*".

Onunla tekrar görüştüğüm ve müslüman olduğumdan dolayı büyük bir sevinçle kendisine veda ettim. Allah-teala Nebi (S.A.V.)'in duasını kabul buyurdu ve benim ömrümü herbir dua için yüz sene uzattı. Ve işte bu sebeptir ki ben altıyüz seneyi aşkın bir süreden beri yaşıyorum. Şu büyük çiftlikte gördüklerinizin hepsi benim torunlarım ve onların çocuklarıdır. Allah, Resulü'nün bereketiyle bana ve onlara bütün hayır ve nimet kapılarını açmıştır ²⁵.

Görüldüğü üzere Reten el-Hindi, Hz. Peygamber daha çok küçük bir çocuk iken onu sellerden kurtarmış, , bu sırada üç defa ömrünün bereketli olması ile ilgili dua'sını almış *inşikaku'l-kamer* mucizesini müşahedededen sonra Resulullah'ın zuhuru- nu haber alır almaz derhal Mekke'ye giderek O'nun (S.A.V.) sohbetine katılmış, müslümanlığı kabul etmiş ve bunun üzerine üç kez daha ömrünün uzun olması hususundaki dualarına mazhar olmuştur. Bunun için de her duaya karşı yüz sene uzayan ömrü altıyüz seneyi aşmış ve torunlarının torunlarını görme şerefine sahip olmuştur.

2) Bu ikinci rivayeti ibn Hacer naklediyor : İbn Hacer Reten hakkındaki aşağıda bulunan bilgileri Ömer İbn Muhammed el-Haşimi'nin el yazısı ile yazdığı bir nüshadan almıştır. Sened şöyle :

Huseyn İbn Abdirrahman ibn Muhammed ibn Ali ibn Ebi Bekr el-Yemani,
Ali İbn Ebî Bekr el-Erzek,
İbrahim ibn Muhammed ibn İsa ibn Matir,
Babası Muhammed ibn İsa,

²⁵ el-Kutubi, A.g.e. II, 21-23 ; es-Safedi A.g.e. XIV, 99-102 ; el-Isabe, II, 530-533.

Muhammed ibn 'Amr ibn 'Ali et-Tebba'i,
Babası 'Amr ibn 'Ali,
eş-Şerif Muvaffakuddin 'Ali ibn Muhammed el-Horasani,
610 yılının zu'l-ka'de ayında şöyle anlatmıştır :

601 yılının Cumade'l-ula ayında Hindistan'a gittim. Bana Peygamber'i görmüş uzun ömürlü bir adamdan bahsedildi. Mağrib'li bir arkadaşla kendisini ziyaret etmek istedik. Huzuruna varıp durduk ve selam verdik. Bana kim olduğumu sordu "Hüseyn ibn Ali Oğullarından ve Horasan halkından Herat'lı şerif bir adam, bu arkadaşım ise Magrip'lidir" dedim. Reten "Çok hayret doğrusu, ben senin deden Resulullah'ı sırtında taşıdım" dedi. Bunun üzerine ben "Ya şeyh ! sen kaç yaşındasın" diye sordum. "Yediyüz" dedi. Dedim "Öyleyse sen Peygamber'den önce de yaşamışsın". "Evet, ben İsa Peygamber'in kavmindenim. Resulullah'ı nubuvvetten önce henüz küçük bir çocuk iken sırtında taşıdım" dedi. "Peki bu nasıl oldu ?" dedim. Şöyle cevap verdi : "Duydum ki son Peygamber Muhammed Hicaz'da imiş. Oraya gitmek üzere üç defa gemiye bindim. Fakat gemi her defasında arıza yaptı. Dördüncüye bindim ve Cidde'ye ulaştım, gemiden indim ve Mekke'nin yolunu tuttum. Ben Cidde ile Mekke arasındaki yolu katetmeye çalışırken yağmur yağdı ve vadi selle doldu. Bu sırada beraberinde deve sürüsü bulunan bir çocuğa rastladım. Develer vadiyi aşarak karşıya geçmiş, çocuk ise geçmeye muvaffak olamamıştı. Onu sırtıma yükledim ve vadinin sel sularını aşarak develerin yanına geçirdim. Bunun üzerine bana üç defa "Allah senin ömrünü bereketlendirsin" diye dua etti. Mekke'ye girdim. Orada bir müddet ikamet ettim. Fakat Peygamber (S A.V.)'den herhangi bir haber alamadım. Tekrar ülkeme döndüm. Arada otuz-kırk sene geçti. Derken duydum ki Peygamber (S.A.V.) Medine'ye hicret etmiş. Bu sefer beşinci defa gemiye bindim ve Medine'ye ulaştım. Mescid-i Nebevi'ye girdim. Resulullah'ın Mihrabda olduğunu gördüm. Selam verdim ve yanına oturdum. Bana "Nereden geliyorsun? Ya şeyh ! " diye sordu "Hindistan'dan" dedim. "Ben develerimi otlatan küçük bir çocuk iken Cidde ile Mekke arasında beni sırtına alarak vadi sularını geçiren sen değilmiydin ?" diye sordu. "Evet" dedim. Bunun üzerine "Allah senin ömrünü bereketlendirsin" buyurdu. Ben hemen oracıkta Müslüman oldum ve oniki gün O'nun yanında kaldım. Onunla yemek yedim. Daha sonra ülkeme döndüm. O günden bugüne şu kavkal ağacının altında ikamet ediyorum". Bunları Reten'in ağzından duyan ve rivayet eden Horasanlı Ravi şöyle diyor : "Sonra Şeyh Reten bize yemek hazırlanmasını emretti. O da bizimle üç lokma yedi ve sonra Resulullah'dan duyduğu bir hadisi rivayet etti" ²⁶.

26 el-İsabe, II, 535.

Birinciden biraz farklı olan bu ikinci rivayetten de Reten'in yediyüz yaşına kadar yaşadığını, İsa Peygamber'in kavminden olduğunu öğrenmiş bulunuyoruz.

Reten el-Hindi yaşadığı devirde bütün İslam aleminde büyük bir şöhret sahibi olmuştur. *Halkın dikkatini çekebilmek, itibarını kazanabilmek için iki özelliği kullanmasını iyi bilmiştir : Bunlardan biri Resulullah'la görüşüp sohbet ettiğini, bu sebeple de sahabi olduğunu söyleyerek bu neslin halk nazarında sahip olduğu kutsal mevki ve itibarını sömürmek ; ikincisi ise asırlarca yaşadığını iddia ederek, halkın öteden beri uzun ömürlülük hakkındaki merak ve ilgisini kendi lehine olarak kötü'ye kullanmak.* Sahip olduğu mevkii ve kutsal itibarını sarsacak bir durum olduğunda ise o, hemen vaziyeti kurtarmak için Hz. Peygamber'le bir başka yerde ya da olayda beraber olduğunu ekleyivermektedir.

İşte bu farklı özellikleri taşıyan Reten'in varlığını duyduktan sonra ona kavuşabilmek ve onu görebilmek için Endülüs'ten yola çıkarak, yıllar süren ve çok büyük sıkıntılarla geçen bir yolculuktan sonra ona ulaşan Ebu Mervan adında bir başka müslüman. Olayı kendisinden dinleyelim :

"Hicret'in 617. senesinde Endülüs'ten yola çıktım ve Mekke'ye ulaştım. 7 sene orada oturdum. Sonra pek çok belde dolaştım ve nihayet *Basra*'ya vardım. Burada Muammer'le ilgili haberin çok yaygın ve meşhur olduğunu gördüm. Bana onun bulunduğu bölge hakkında bilgi verildi. Hemen Keş'e geçtim. Adı geçen haber burada daha da yoğundu. Oradan aynı şekilde başka beldelere geçtim. Bana şöyle söylendi : Yol geçit vermez, çünkü çöldür ve senin varacağın yerin buraya uzaklığı 45 günlük bir yoldur. Burada hiçbirşey yemeksizin ve içmeksizin günlerce oturuyordum. Nihayet oraya gitmeye kesin kararımı verdim. Derken bana daha yakın bir yol tavsiye edildi. Fakat bu yolun Tatarlar sebebiyle aşılamayacağı söylendi. Bu kısa yolu tercih etmek bana daha kolay ve uygun geldi. Derhal yola çıktım. Bana laf atanlarla dahi konuşmuyor, dilsiz olduğum intibainı uyandırmaya çalışıyordum. Bu şekilde tam altı gün Tatar askerlerinin arasında yürüdüm, daha sonra onlardan ayrıldım, iki gün daha yürüdüm. Nihayet varmak istediğim yere ulaştım. Ora halkı benim durumuma şaşırıp kaldılar. Aralarından bir yaşlı beni misafir adlı ve bir eve götürdü. Bir de ne göreyim, "Şeyh MUAMMER" bir beşikte pamukların içine sarılmış olarak buradadır. Beni getiren ihtiyar ona şöyle seslendi : "Efendim, bu zat çok uzak bir magrip ülkesinden gelmiştir. Sizi görmekten başka hiçbir gayesi yoktur. Sesinizi duymak istiyor". Reten bana konuşuyor, bu ihtiyar da tercüme ediyordu. "Ben Hendek savaşı'nda 14 yaşında bir genç olarak Müslümanlar'ın safında çalışıyordum. O'nu (Re-

sulullah) görünce çalışmaya karşı içimde hız ve istek hissettim. " 'Ammerakellah. 'Ammerakellah." (Allah sana uzan ömür versin) buyurdu". Sonra sustu, beni onun yanına getiren zat "Bu sana yeter" dedi ²⁷.

Bu rivayetten de onun Hendek Savaşı'nda Resulullah ile aynı safta çarpıştığını, büyük bir başarı gösterdiğini ve Hz. Peygamber'in yine kendisi için üç defa : "Allah senin ömrünü uzun etsin" şeklindeki duasına mazhar olduğunu öğreniyoruz.

Reten el-Hindi bazı sahabilerle Hz. Peygamber'in kızı Fatıma ile Ali ibn Ebi Talib'in zıfaf gecesinde de bulunduğunu iddia etmiştir. Onlar bu gece çalmışlar, raks etmişler ve ertesi günü durumu kendisine haber vererek görüşünü almak istedikleri Resulullah onları tenkid etmemiş, bilakis tasvip etmiş ve kendileri için duada bulunmuşur ²⁸.

Yalancı ve sahte sahabi Ebu'r-Rida Reten el-Hindi bu iddiaları ile gerek kendi ülkesi, gerekse bütün islam Dünyası'ndaki saf ve sade halkın dikkat ve ilgisini çekmekle kalmamıştır. Fakat o, bu özellikleriyle zuhur ettiği hicri yedinci, Miladi onikinci asırda ve daha sonra okuyan ve yazan bazı ilim adamlarının da ilgisini üzerinde toplayabilmiş ve bunları kendisinin sahabi olduğuna inandırabilmiştir.

1) Şeyh Radi ed-Din 'Ali lala el-Gaznevi (öl.642/1244) Hindistan'da Reten'in sohbetinde bulunmuş ve ondan, nakletmek üzere Peygamber'in kendisine emanet ettiği bir tarağı almıştır.

2) Rukn ed-Din 'Ala ed-devle es-Simnani (öl. 736/1336).

Adı geçen tarak ve aynı zamanda 'Ali Lala tarafından Reten'den alınmış olan bir hırka onun eline geçmiştir. rukn ed-Din bir yazısında bu tarak ve hırkanın kendisine verildiğini te'yid etmektedir ²⁹.

3) Abdul-Gaffar ibn Nuh el-Kusi (öl. 708/1309).

Aslen Mısır'lı olan ve ibn Nuh diye şöhret bulan Abdul-Gaffar, fazıl ve sofi bir zattır. Nesebi Sa'd ibn 'Ubade'ye ulaşır. Kahire'de pekçok sıkıntılarla karşı karşıya kalarak imtihan edilen bu zahid kişiden pekçok kerametler zuhur ettiği nakledilmekte-

27 A.g.e., II, 537-538.

28 İbn Hacer el-Askalani, *Lisanu'l-mizan*, Haydarabat, 1330, II, 451, 455 ; el-İsabe, II, 529 ; krş. ez-Zebidi, IX, 212.

29 Muh. Şafi', (Nefahatü'l üns, Kalküta 1858, s. 50 den naklen) a.g.e., IX, 637.

dir. Hicri 708 senesinin zu'l-ka'de ayının yedinci veya sekizinci günü Mısır'da ölmüştür³⁰.

es-Sübki'nin ifadesine göre o, içinde pek çok garip ve acaip şeylerin hikaye edildiği, "Kitabu'l-vahid fi suluki ehli tariki't-tevhid" adında bir eser yazmıştır.

Ibn Hacer, ibn Nuh el-Kusi'nin bu eserini okumuş ve orada Reten el-Hindi'nin Hendek Gazvesi'nde hazır bulunduğu dair rivayetleri görmüştür. İbn Hacer el-Askalani aynı zamanda onun torunu Şeyh Abdu'l-Gaffar ibn Ahmed ibn Abdi'l-Gaffar ile de görüşmüş ve onun, Reten'in sahabiliği ile ilgili olarak babası vasıtası ile dedesinden gelen rivayetleri naklettiğine şahit olmuştur³¹.

4) Muhammed ibn Yusuf ibn Ya'kub, Ebu Abdillah Bahae'd-din el-Cenedi (öl. 732/1332)³².

Yemen kadı ve tarihçilerinden olan el-Cenedi Tarihu'l-Yemen isimli eserin sahibidir. O, bu eserinde Reten el-Hindi'nin başlangıçta putperest olduğu, sonra bir rüya üzerine Şam'a giderek Hristiyan olduğu, bir müddet böyle yaşadığı, Peygamber'in zuhurunu haber aldıktan sonra Medine'ye gelerek Müslüman olduğu ve O'nun (S.A.V.) uzun ömürlü olması ile ilgili dualarına nail olduğu, başını okşadığı... vs. şeklindeki rivayetlere yer verir. Ve daha sonra bunlara şunu ilave eder :

"Reten'in Resulullah'ın duası bereketi ile 700 yaşına ulaştığı şeklindeki inanç ve kanaat ülkesinde yaşayan halk arasında tevatür derecesine ulaşmıştır. O, 708 senesinin Recep ayında ölmüştür."

el-Cenedi, adı geçen eserinde, Yemen'e Ömer ibn Muhammed ibn Ebi bekr es-Semerandi adında birinin geldiğini ve bu adamın Reten'in baş ravilerinden biri olan Ebu'l-Feth Musa ibn Mücella ed-Düneysiri vasıtası ile Ebu'r-Rida Reten ibn Nasr ibn Kirbal'den rivayetlerde bulunduğunu kaydetmektedir³³.

Hatta el-Cenedi bu eserinde Reten'in Türklerle ilgili olan bir hadisine de yer verir³⁴.

5) Salahaddin es-Safedi (öl. 764/1363).

30 Bkz. Cemaleddin Ebi'l-Mehasin Yusuf ibn Tağriberdi el-Atabeki, *en-Nucumu'z-zahira fi muluki Misra ve'l-Kahira*, Kahira 1383/1963, VIII, 230 ; es-Subki, *Tabakatu's-Şafi'yye*, X, 87-88 nr. 1375.

31 el-İsabe, II, 533.

32 ez-Zirikli, VII, 25-26.

33 el-İsabe, II, 534.

34 A.g.e., II, 536.

İbn Hacer, es-Safedi'yi de Reten taraftarları arasında sayar. Ve onun Tezkire'si Reten'in varlığını te'yid eder tarzda konuştuğunu, onun varlığını inkar edenlere karşı çıktığını ve bunun mücerret olarak aklen mümkün olduğu, bu konuda tartışmaya gerek olmadığını savunduğunu kaydettikten sonra onun şöyle dediğini ilâve eder : "Bu konuda ihtilâf edilmesi gereken husus, Sahihayn'de bulunan hadisu'l-mie Resulullah tarafından söylendikten sonra bu olayın şer'i yönden caiz olup olmadığı meselesidir." diyerek ez-Zehebi'ye karşı çıkmıştır.

Ancak es-Safedi'nin Tezkire'sine bir haşiyeye yazmış olan kadı Burhaneddin ibn Cema'a (öl. 790/1388), bu haşiyede ez-Zehebi'nin Reten hakkında söylediklerinin gerçek olduğunu, bu konuda naklin önem taşıdığını, aklın her caiz gördüğü şeyin mutlaka vukuu gerekmeyeceğini ifade ederek es-Safedi'yi şiddetle tenkit etmiştir ³⁶.

6) Şia'dan olan bazı alimler ise Reten'in sahabiliğini ve doğrudan doğruya Hz. Peygamber'den bazı hadisler duyduğunu kabul etmişler, ve ona karşı çıkan sünnileri kıskançlık duygularına sahip olmakla itham etmişlerdir. Mesela Maraş doğumlu olan ve fakat daha sonra Hindistan'a yerleşen, orada Lahor kadılığına kadar yükselen, şii olmakla beraber adil, mutteki alim bir zat olarak kabul edilen ve Hindistan'da "Üçüncü Şehid" diye anılan ; Ekber-abad'daki türbesi hala Hindistan'ın her tarafından gelen şiiilerce ziyaret mahalli sayılan *Nurullah es-Seyyid ibn es-Seyyid ibn es-Seyyid eş-Şusteri* (öl. 1019/1610) ³⁷ tanınmış şii şahsiyetlerin hayatlarına dair yazdığı *Mecalisü'l Mü'minin* isimli eserinde sünnilerin Reten'e karşı çıkış sebeplerini şöyle sıralar :

a) Reten şii olduğu için hadislerinin birçoğu Ehlu'l-Beyt ve taraftarlarının medhine ait idi.

b) Doğrudan doğruya Peygamber'den hadisler nakledebilecek sahabe tarafından gölgede bırakılan muasır ulemanın kıskançlığı ³⁸.

Görüldüğü üzere Reten el-Hindi'nin çarpıcı ve akla gelmeyecek bu iddiaları bütün İslam Dünyası'nda büyük yankılar uyandırmış, ikamet ettiği yer dünyanın çeşitli bölgelerinden gelen binlerce meraklı müslümanın ziyaretgahı olmuştur. İş sa-

35 A.g.e., II, 538.

36 Lisanu'l-mizan, II, 454 ; el-İsabe, II, 538.

37 Bkz. Hidayet Hosain, Nurullah eş-Şusteri mad. I.A., ist. 1970, IX, 364-365.

38 Muh. Şafi, a.g.e., IX, 637.

dece bununla kalmamış, o son demlerine kadar Resulullah'dan bizzat duyduğunu iddia ettiği, aslında tamamen kendisinin uydurduğu yüzlerce hadisi ziyaretçilerine sürekli aktarmaya çalışmıştır. Halkın bu şiddetli fırtınadan kendini kurtarması şüphesiz kolay değildi. İşin dikkat çekmesi gereken tarafı o devrin birçok okur-yazar, hatta tanınmış simaları da bu sele kendilerini kaptırmak durumunda kalmışlar, bu iddialara karşı çıkanlara verdikleri cevaplarla muhalif olmuşlardır. Reten hareketi sadece kendi asrını değil, daha sonraki devir halk ve alimlerini de ilgilendirmeye devam etmiştir.

İşbiliye'li tarihçi Ebu'l-Kasım ibn Muhammed ibn Yusuf Alamu'd-din *el-Birzali* (öl. 739/1339), Reten'in rivayetlerini tenkit ederek reddetmiştir³⁹.

Reten ve iddiaları üzerinde hassasiyetle duran tarihçi ve hadisçi *ez-Zehebi* (öl. 748/1348) olmuştur.

Ölümünün üzerinden bir asırdan fazla geçmesine rağmen Reten'in putlaştırıldığını gören *ez-Zehebi*, onun düpedüz büyük bir yalancı olduğunu, hicri VI. asırdan sonra ortaya çıkarak utanmadan sahabilik iddiasında bulunduğunu, sahabe yalan söylemezken bu şahsın Allah ve Resulu'ne iftira etme cür'etine kalkışarak hadis uydurduğunu söyleyerek onu şiddetle tenkit etmiştir⁴⁰.

ez-Zehebi, Reten hakkındaki sözlerimi daha da ağırlaştırarak şöyle demiştir :

"Kim bu saçma iddialara ve Reten'in yüzyıllarca yaşadığına inanırsa, bizim onu tedavi edebilecek bir ilacımız yoktur. Onu ilk yalanlayan kişinin ben olduğum bilinmelidir. Ne yazık ki bugün ben onunla karşılıklı tartışma imkan ve ortamından uzak bulunuyorum. O Hind ülkesinde ortaya çıkmış adeta bir cinnidir. İmkansız iddialarda bulunmuş, halk ise onu tasdik etmiştir. Bu, müfteri, kezzab, ortalığı bulandırmak için büyük yalanlar uydurmuş ve büyük bir rezalette bulunmuş ihtiyar bir bunaktır. Allah kahretsin"⁴¹.

ez-Zehebi olayın vehametini ve halkın inançları üzerindeki tesirini bildiği için "*Kesru veseni Reten=Reten Putunun Parçalanması*" adında hususi bir eser kaleme

39 *es-Safedi*, A.g.e., XIV, 102. *el-Birzali* hak. bkz. C. Brockelmann. *el-Birzali* mad. 1A., İst., 1970, II, 566.

40 *Mizanu'l-i'tidal*, II, 45 nr. 2759 ; *ez-Zehebi*, *el-Muğni fi'd-du'afa'*, thk. Nureddin' İtr, Halep, 1391/1971, I, 230, nr. 2110 ; *ez-Zehebi*, *Siyeru a'lami'n-nubela'*, thk. Şu'ayb Arnaud, Beyrut, 1405/1985, XXII, 367-368, nr. 231.

41 *ez-Zehebi*, *Tarihu'l-islam ve vefeyatu'l-meşahiri ve'l-a'lam*, Süleymaniye Ktb. Ayasofya Ksm. 3012, C. IX, var. 120 a.

Doç. Dr. Nevzat AŞIK

almıştır. Biz bütün gayretlerimize rağmen bu eserin yazma nüshasının mevcut olup olmadığını tesbit edemedik. Ancak *ibn Hacer, el-İsabe fi temyizi's-sahabe* isimli eserinde bu risalenin büyük bir kısmını nakletmiştir. Şimdi *ibn Hacer*'in iktibas ettiği kısımlara dayanarak bu önemli risalenin muhtevası hakkında kısaca bilgi vermeye çalışalım :

Eser besmele ile başlıyor. Sonra Muhammed Ebu'l-Kasım ibn 'Abdirrahman ibn 'Abdillah ibn 'Abdulkerim el-Huseyni el-Kaşgari,

eş-Şeyhu'l-kıdve, Mehbitu'l-esrari'r-Rabbâniye, Menbe u'l-envâri's-subhâniyye, Hemmamuddin es-Sahir-kendi,

eş-Şeyhu'l-mu'ammer bakıyyetu ashabi Seyyidi'l-beşer, Hacı Ratan ibn Sahuk ibn Cekenderik el-Hindi el-Bitrendi, senedi ile Reten'e ait oniki hadisi alıyor ki *ibn Hacer* bunlardan dördünü kaydetmektedir. Daha sonra tekrar,

el-Kaşgari, es-Seyyidu'l-kıdve, Tacuddin Muhammed ibn Ahmed ibn Muhammed el-Horasani,

Ebu'l-Feth Musa ibn Mucella es-Sufi,

Sahibu Resulillah Ebu'r-Rida Reten ibn Nasr, senedi ile, Reten'in Hz. Peygamber'den doğrudan rivayet ettiği kırk hadisten seçilen, biri batuni amellerin faziletine, diğeri ise Ehlul-Beyt sevgisine ait iki hadisi alıyor ⁴².

ez-Zehebi, bu kısımdan ele geçirdiğini söylediği bir başka nüshadan,

'Ubeydullah ibn Muhammed ibn 'Abdil'aziz es-Semerikandi,

Safvetü'l-evliya Celaluddin Musa ibn Mucella ibn Bindar ed-Duneysiri,

Eş-Şeyhu'l-kebiru'l-adimu'n-nazir Reten ibn Nasr ibn Kirbal el-Hindi, senedi ile

Resulullah'dan rivayet edilen üçyüz hadisi alıyor ki, *ibn Hacer* bunlardan sadece sekizini kaydetmektedir ⁴³.

ez-Zehebi bu nüshanın sonunda bulunan ve ravilerin sema tarihleri ile ilgili kısma da işaret ettikten sonra, bu hurafelerin cahil Musa ibn Mucella tarafından uy-

42 el-İsabe, II, 525-526.

43 A.g.e., II, 526-527.

durulmuş olabileceği görüşüne de yer vererek Reten'i tekrar ağır bir dille tenkit ediyor⁴⁴.

Onun hicri VI. asırdan sonra sahabeden olduğunu, yüzyıllarca yaşadığını iddia ederek beşer suretinde ortaya çıkmış bir şeytan olabileceğini, Resulullah'ın söylemediği sözleri O'na nisbet ederek yaydığından dolayı kendisine cehennemde bir ev hazırladığını fakat onun uydurduğu sözleri avam sofilerini rivayete devam ettiklerini söyler ve Reten hadislerim ihtiva eden bu nüshanın, senedinde bulunan raviler itibari ile silsiletu'z-zeheb değil, silsiletu'l-kizb olduğuna işaret eder⁴⁵.

Anlaşılan Reten'in hadis diye ortaya attığı uydurma sözleri daha çok işin doğrusunu yanlışını ayırt etmekten aciz halk tabakaları arasında yayılmakta, insanlar onun *sahabiliğini* ve *muammer* olduğunu birbirlerine haber vererek akın akın onu ziyaret etmekteydiler. ez-Zehebi, eserinin bu kısmında sözü bu işde rolü olan gulatü's-sofiye dediği müfrid sofilere getiriyor ve onlardan "kalbi ile Allah Teala'dan mesaj aldıklarını"⁴⁶ söyleyenlere, "kendisini Allah Teala'nın gözü" olarak kabul eden ve böylece vahdet-i vücuda kayanları eleştiriyor⁴⁷.

ez-Zehebi, bundan sonra altıyüz seneden beri Reten'in varlığından hiçbir tarih, seyyah ve yolcu bahsetmediği halde kendisinin çıkararak bu iddiada bulunmasının saçma olduğunu, esas büyük suçun ise eserine aldığı 340 civarındaki hadislerin onun tarafından Hz. Peygamber'in ağzından uydurulmuş olmasını göstermektedir.

ez-Zehebi, "*Reten Putunun Parçalanması*" isimli eserini şu sözlerle bitiriyor :

"Yemin ederim ki Reten'in sahabi olduğunu ancak Muhammed in el-Huseyn'in (öl. 275/888) mahzende bulunduğu, birgün dünyaya çıkarak yeryüzünü adaletle dolduracağına veya 'Ali ibn Ebi Talib'in dünyaya tekrar geri döneceğine iman edenler inanır. Bunlara hiçbir ilaç tesir etmez."

"Hadisçiler, Peygamber'i görmüş, O'nunla sohbet etmiş olan sahabeden en son ölen kişinin *Ebu't-Tufeyl Amir ibn Vasile* olduğunda ittifak etmişlerdir. Ve yine sabittir ki Resulullah vefatından bir ay kadar önce kıldırıldığı bir yatsı namazından sonra selam vererek ayağa kalkmış ve : "Şu gecenizi görüyorsunuz ya, işte bu geceden iti-

44 A.g.e., II, 527-528.

45 A.g.e., II, 528.

46 "Haddeseni kalbi'an Rabbi.

47 "... ve men yaz'umu minhum ennehu 'aynu'l-ilahi..."

baren yüz sene sonra, bugün yeryüzünde yaşayanlardan hiçbir canlı hayatta kalmayacaktır" ⁴⁸ buyurmuştur. Benim söyleceklerim bundan ibarettir ⁴⁹.

Ancak tekrar ifade edelim ki ez-Zehebî'nin, Reten hakkında yukarıya özet olarak alınan görüşlerine karşı çıkararak onu savunmaya çalışan bazı ilim adamları da çıkmıştır. *Salahaddin es-Safedi, Kadı Burhaneddin ibn Cema'a, dil üstadı Mecdüddin eş-Şirazi* ⁵⁰ ve *Muhammed el-Cezeri* (öl. 839/1338) ⁵¹ bunlardandır.

Reten el-Hindi hakkında en geniş bilgiyi bize aktaran büyük hadisçi ve tarihçi in Hacer el-Askalani olmuştur. O, sahabe biyografisine tahsis ettiği ünlü eseri *el-İsabe fi temyizi 's-sahabe'sinde*, sahabe olmadığı halde Reten ibn Aldillah el-Hindi'ye özel bir değer ve yer vermiştir ⁵¹. Bundan maksadı hiç şüphesiz onu tanıtmak ve teşhir etmektir. İbn Hacer eserinin bu kısmında, kendisinden önce sahabe hakkında yazılan hiç bir eserde incelenmeyen Reten konusunda yazılı veya şifahi olarak söylenenleri, lehte veya aleyhte olanları tesbit etmiş, değerlendirmiş, sonuna da şu görüşünü eklemiştir :

"Reten Muammer olarak ortaya çıkmış, sahabeden olduğunu iddia etmiş ve bu şekilde de meşhur olup gitmiştir. Eğer dediği gerçek olsa idi, onun hicri II., III., IV. ve V. asırlarda da şöhret bulması ve tanınmış olması gerekirdi. Fakat bu asırlarda ondan veya ona ait herhangi birşey nakledilmemiştir. Onun bilinen iddiası ve Resulullah'dan doğrudan duyduğunu savunarak uydurduğu hadisler ancak VI. asrın sonlarında ve VII. asrın başlarında vefatına tekaddüm eden yıllarda ortaya çıkmıştır " ⁵².

Sahabi geçinen bu sahtekar ve yalancının iddialarına karşı çıkan bir diğer kişi de *Tacu'l-arus* sahibi *Muhammed Murteza ez-Zebidi*'dir (öl. 1205/1791).

O, adı geçen eserinde, Muammer olarak tanınan Reten'in Hindistan'ın Bitrende şehrinde zuhur ettiği, Peygamber'i gördüğü, O'nunla Hendek Savaşı'na katıldığı, uzun ömürlü olması ile ilgili duasına mazhar olduğu Hz. Fatıma'nın zifafında bulunduğu, bazı hadisler rivayet ettiği, neticede yine ülkesinde öldüğü ve orada kendisi adına inşa edilen makamın ziyaretgah olduğu şeklindeki bilgileri kısaca kaydettikten sonra kendi görüşünü şöyle açıklar :

48 Buhari, *el-Cami'u's-Sahih*, İst., 1979, 3 ilim 41 (I, 37) ; Müslim, *el-Cami'u's-Sahih*, nşr. Muh. F. 'Abdülbaki, Mısır 1374-5/1955-6, IV, 1965, nr. 2537.

49 Bu özet bilgi için bkz. *el-İsabe*, II, 525-529 ; *Lisanu'l-mizan*, II, 450-452.

50 M. Tayyib Okiç, *Bazı Hadis Mes'eleleri Üzerinde Tetkikler*, İst., 1959, s. 72.

51 Bkz. *el-İsabe*, II, 524-539 ; krş. *Lisanu'l-mizan*, II, 450-455.

52 *el-İsabe*, II, 538-539.

"Doğru olan şudur : Bu adam sahabi falan değildir. Şüphesiz o hicri VI. asırdan sonra Hindistan'da sahabilik iddiası ile ortaya çıkmış ve kabul de görmüş bir yalancıdır, sahtekardır. Onun taraftarlarından duyduğumuz bazı hadisler de rivayet etmiştir...." ⁵³

İbn Hacer'in ifadesinden öğrenebildiğimiz kadarı ile baba Reten doğrudan Resulullah'ın ağzından 340 hadis uydurmuştur. *er-Reteniyyat* veya *el-Ehadisu'r-Reteniyye* denilen bu hadisler birtakım mecmu'alarda toplanmıştır.

C. Brockelmann bu hadislerin yazma nüshalarının dünya kütüphanelerindeki yerlerini şöyle göstermektedir :

a) "el-ehadisu'r-Reteniyye" Bu mecmu'ada ahlak ve takva ile ilgili 130 dan fazla hadis bulunmaktadır. Bu hadisleri sofi Celalüddin Ebu'l-Feth Musa ibn Mücella ibn Büandar ed-Düneysiri Reten'den doğrudan nakletmiştir. Bu nüsha Berlin 1387 numarada kayıtlı bulunmaktadır.

b) 'Asım ibn Ahmed ibn 'Abdi'l-'Aziz el-Ensari'nin rivayet ettiği bir başka nüsha iskenderiye, Fünun, numara 3.98 de yer almaktadır.

c) Reten'in tabelerinden biri tarafından bunlar arasından seçilen hadislerden meydana getirilen bir tomar "Karibetu'l-ahd" adı ile Berlin 1388 ve Leiden 1771 de kayıtlıdır.

d) Yine bu hadislerden 40 tanesi "el-Erbe'un e'r-Reteniyye" ev "er-Reteniyyat" adı ile Berlin 1468 numarada kayıtlı bulunmaktadır ⁵⁴.

ez-Zehebi, Musa ibn Mücella ed-Düneysiri'nin Reten'den işittiği hicri 710 senesinin Rebiu'l-evvel ayında müstensih Muhammed ibn Ebi Bekr ibn İsmail ibn Ali el-Ensari tarafından yazılan nüshayı görmüş ve bunların ya Musa ibn Mücella tarafından, ya da Reten adına bir başkasının uydurmuş olabileceği ihtimalinden bahsetmiştir ⁵⁵.

⁵³ ez-Zebidi, A.g.e., IX, 212.

⁵⁴ C. Brockelmann, *Tarihu'l-edebi'l-'arabi*, çev. Abdu'l-Halim en-Neccar, Mısır 1968, VI, 253 ; GAL., Suppl., I, 625-626.

Not: A. Fettah Ebu Gudde Reten hadislerinden kırkının, "*el-Erbe'une'l-muntehabat min muntehabati'r-Reteniyyat*" başlığı altında, "*el-Evailu's-sünbuliyye*" ve "*Buğyetu ehli'l-eser fi men ittefaka lehu ve liebihi sohbetu Seyyidi'l-beşer*" isimli eserlerle beraber 1326 ve 1348 yıllarında Mısır'da iki defa basıldığından bahsetmektedir. Bkz. 'Aliyyu'l-Kari el-Herevi *el-Mesnu' fi ma'rifeti'l-hadisi'l-mevzu'*, thk. A. Fettah Ebu Gudde, Halep 1389/1969, s. 145.

Biz şu ana kadar Berlin nr. 1388, 1468 ile Leiden nr. 1771 de kayıtlı bulunan nüshaların mikrofilmlerini elde etmek üzere gösterdiğimiz teşebbüsten henüz bir sonuç alamadığımız için araştırmamızın Reten'in uydurduğu hadislerle ilgili kısmını bir bütünlük arzetmesi bakımından daha sonraya bırakmak zorunda kalıyoruz.

SONUÇ

Ebu'r-Rida Reten el-Hindi, Hindistan'da doğmuş ve orada ölmüş bir muammerdir. Genel olarak rivayetler onun hicri 632 senesinde öldüğünü göstermektedir.

Reten hicri VI. asrın sonu ile VII. asrın başlarında kendisini Hz. Peygamber'in sahabisi olarak takdim etmiştir. İddiasına göre o, Peygamber'i küçüklüğünde sellerden kurtarmış, Hendek Savaşı'na katılmış ve ayın ikiye yarılması mucizesine şahit olmuştur. Peygamber'le her görüştüğünde O'nun altı defa : "Allah ömrünü uzun etsin" duasına mazhar olmuş ve kendisine her dua için yüz senelik ömür verilmiştir.

Reten sahabenin halk nazarındaki kutsal mevki ve itibarı ile, onun uzun ömürlüler hakkındaki merakını lehine çevirmek için bu iki özelliğe sahip olduğunu ilan etmiştir. Bu iddialarını ispatlamak için de uydurduğu hadisleri Hz. Peygamber'den doğrudan doğruya rivayet etmiş, böylece sened problemini de halletmiştir. Yani ona kimse sened sorma ihtiyacını hissetmemiştir. Şeyh Baba Reten bu şekilde 340 civarında hadis uydurmuştur.

Reten halkın büyük saygı ve ilgisine mazhar olan kutsal bir varlık haline gelmiştir. Çok uzak islam ülkelerinden onu ziyarete gelenlerin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Müslümanlar ona sahabi, Hindular ise asırlarca yaşamış bir yogi diye saygı duymuşlardır.

İşin tuhaf tarafı Reten bazı ilim adamlarını da kendisinin sahabi olduğuna inandırmıştır. Ona ve iddiasına karşı çıkanlar da olmuştur. ez-Zehebi kaleme aldığı, "Reten Putunun Parçalanması" isimli eseri ile onu şiddetle tenkit etmiş, ilmen ve şer'an sahabi olamayacağını kaydetmiştir.

Ancak bazı şia alimlerince onun, ez-Zehebi ve diğer sünni alimleri tarafından tenkidi kıskançlık duygusuna bağlanmıştır. Çünkü onlara göre :

a) Reten şiidir, hadislerinin birçoğu da Ehlu'l-Beyt ve taraftarlarının sevgisine dayanmaktadır.

b) O doğrudan doğruya Peygamber'den hadis rivayet ettiğinden, muasır ulema kendilerinin gölgede bırakılmasını hazmedememişlerdir.

Reten hakkında en geniş bilgiyi veren ibn Hacer el-İsabe ve Lisanu'l-mizan isimli eserlerine onun uydurduğu 340 civarındaki hadisten sadece 17 sini almıştır. Bunlar arasında yer alan :

a) "Ehlu'l-Beyt'e buğzederek ölen kimse kafir olarak ölmüş olur".

b) "el-Huseyn'in iki oğlunun başlarına gelen felaket gününde ağlayan bir kul, kıyamet günü yüce Resullerle beraber olacaktır".

c) "Aşura günü ağlamak, kıyamette tam bir nur olacaktır".

gibi sözleri onun zihniyet ve inanç yapısını gösteriyor ise de hakkındaki kesin kanaat ve görüş Berlin, iskenderiye ve Leiden kütüphalarında bulunan el-Ehadisu'r-Reteniyye ve el-Erbe'une'r-Reteniyye adındaki yazma nüshaların incelenmesinden sonra ortaya çıkacaktır.